

ก๊องติดด์เป็นตัวละครที่มีแนวโน้มทำให้ตนเป็นผู้ถูกกระทำ และตกอยู่ใต้อำนาจผู้ชายที่มีอำนาจเหนือกว่า และแม้จะมีผู้ชายที่มีรสนิยมในการร่วมเพศทางทวารหนัก แต่ก็เป็นอวัยวะสำคัญที่มีส่วนกำหนดพฤติกรรมมุ่งถูกกระทำของเขา ซึ่งอาจแสดงออกในเชิงสัญลักษณ์ผ่านพฤติกรรมการใช้เงิน นอกจากนี้ในความสัมพันธ์กับเพศตรงข้าม ก๊องติดด์มีรักกับหญิงสาวก็จริง แต่ก็แสดงชัดว่ามีปัญหาบางประการในแง่ของความสามารถหลบเลี่ยงมิให้ความสัมพันธ์กับเพศตรงข้ามนั้นเกิดขึ้นได้จริงๆ

ABSTRACT

Candide and Latent homosexuality

Piriyadit Manit

This paper intends to show that *Candide's* protagonist has latent homosexual tendencies. First of all, Candide often assumes passive roles. He seems, for example, to enjoy anal pleasures even though he has no taste for sodomy. This enjoyment is symbolically manifested in the way he manages his finances. Second of all, Candide has a problematic heterosexual relationship. He falls in love with a young woman, but he unconsciously tries to sabotage his affair with her.

ก๊องติดด์ และรักร่วมเพศแบบแฝงเร้น

พริยະติศ มานิตย์

เกริ่นนำ

ในหนังสือ *Queer critics (การวิจารณ์แนวควีรี่)* ผู้เขียน คือ ฟรังซัวร์ คูเซต์ (François Cusset) เสนอว่าในประวัติศาสตร์ฝรั่งเศสนั้น ‘รักร่วมเพศ’ เป็นประเด็นสำคัญที่ปรากฏในงานวรรณกรรมทุกยุคทุกสมัย ไต่เรียงมาตั้งแต่ยุคกลาง ยุคเรอเนสซองส์ ยุคคลาสสิก (ศตวรรษที่ 17) ยุคแสงสว่าง (ศตวรรษที่ 18) เรื่อยมาจนยุคศตวรรษที่ 20

เมื่อกล่าวถึงยุคแสงสว่างหรือยุคศตวรรษที่ 18 นั้น คูเซต์เขียนข้อความสั้นๆพาดพิงถึงวอลแตร์ นักคิดนักเขียนคนสำคัญประจำยุคสมัย และหนังสือเรื่อง *Candide (ก๊องติดด์)* บทประพันธ์ชิ้นเอกของวอลแตร์ ข้อความดังกล่าวมีอยู่ว่า

มีข่าวลือที่ว่ากันว่าวอลแตร์มีประสบการณ์รักร่วมเพศระหว่างไปพำนักอยู่ในราชสำนักของพระเจ้าเฟร์เดริคที่ 2 และในหนังสือ ‘ก๊องติดด์’ ก็มีย่อหน้าสั้นๆ กล่าวถึงธรรมเนียมปฏิบัติของพวกบุลกาเรีย (หรือพวก ‘บูกร์’ ซึ่งเดิมเป็นคำที่มีความหมายเดียวกับคำว่ากรรรมเพศทางทวารหนัก ทั้งนี้ผู้คนมักมีอคติว่าพฤติกรรมทางเพศเช่นนั้นเป็นความชั่วร้ายของคนต่างชาติ)¹

* อาจารย์ประจำภาควิชาภาษาตะวันตก คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹ François Cusset. *Queer critics, La littérature française déshabillée par ses homo-lecteurs*. Paris : P.U.F., 2002, p.92 – คำแปลเป็นของผู้เขียนบทความ

คูเซต์ยกตัวอย่างประเด็นรักร่วมเพศในหนังสือ *ก้องดิดด์* ไว้เพียงที่เดียว ทั้งที่จริงแล้วหนังสือเอ่ยถึงพฤติกรรมรักร่วมเพศแบบชายรักชาย อย่างน้อยอีก 4 แห่ง

ในบทที่ 4 อาจารย์ปองโกลศเล่าให้ก้องดิดด์ฟังว่าได้ติดโรคซิฟิลิส และบรรยายว่าซิฟิลิสที่เขาติดมาจากสาวใช้คนหนึ่งของปราสาทท่านบารอนนั้น มีต้นตอจากนักบวชคนหนึ่ง แล้วติดกันมาเรื่อยๆ ซึ่งในกระบวนการถ่ายโรคสู่กันนี้ มีการติดต่อจากชายถึงชายด้วย

“ก้องดิดด์ศิษย์รักเอ๋ย เจ้าคงจำปาแกตต์ได้ ก็แม่สาวใช้ذنห้องของท่านบารอนเนส อาจารย์ได้ขึ้นสวรรค์ในอ้อมแขนของนาง นี่แหละคือเหตุที่ร่างกายของอาจารย์ถูกกัดกินเช่นนี้ นางปาแกตต์เองนั้นติดเชื้อไปทั่วร่างกายจะตายไปแล้วก็ได้ นางได้ของขวัญชิ้นนี้มาจากนักบวชพรานซิสกัน ผู้ทรงปัญญารูปหนึ่ง นักบวชรูปนี้ก็กลับคืนสู่พื้นดินไปแล้ว นักบวชไปติดมาจากเคาน์เตสชรานางหนึ่ง ซึ่งได้รับมาจากนายกองทหารม้า นายกองคนนี้ได้รับการถ่ายทอดจากท่านผู้หญิงของมาร์ควิส นางเองก็ติดเชื้อมาจากหนุ่มรับใช้ เจ้าหนุ่มคนนี้ได้รับมาจากพระนักบวชเยซุอิตรูปหนึ่ง ซึ่งตอนที่เป็นแฌร์ได้รับการถ่ายทอดโดยตรงจากเพื่อนร่วมเดินทางของคริสโตเฟอร์ โคลัมบัสเลยแหละ สำหรับตัวอาจารย์เอง คงจะไม่ได้ส่งต่อให้ใคร เพราะอาจารย์คงจะสิ้นลมในไม่ช้านี้” (บทที่ 4 เน้นข้อความโดยผู้เขียนบทความ)²

ในเรื่อง *ก้องดิดด์* ตัวละครที่มีพฤติกรรมชายรักชายเด่นชัด คือ บารอนหนุ่มน้องชายของกุนเก็องด์ ปองโกลศเล่าว่าเมื่อก้องดิดด์จากปราสาทไปได้ไม่นานนักปราสาทก็ถูกกองทหารบุลกาเรียบุกโจมตี ท่านบารอนและท่านบารอนเนสถูกสังหาร ส่วนสิ่งที่เกิดขึ้นกับกุนเก็องด์และน้องชาย คือ

² ในบทความนี้ ข้อความจากเรื่อง *ก้องดิดด์* ใช้ตามฉบับ (วอลแตร์, ก้องดิดด์, วัลยา วิวัฒน์ศร (ผู้แปล), กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ผีเสื้อ, 2538.)

“หล่อนถูกทหารบุลกาเรียฝ่าห้องหลังจากถูกฆ่าเราครั้งแล้วครั้งเล่า [...] คิซย์ผู้นำสงสารของอาจารย์ [บารอนหนุ่ม] ก็ถูกระทำเช่นเดียวกับ พี่สาวของเขา” (บทที่ 4)

บารอนหนุ่ม ‘ถูกระทำเช่นเดียวกับพี่สาวของเขา’ ซึ่งก็ย่อมาหมายความว่า ‘ถูกฆ่าเราครั้งแล้วครั้งเล่า’ นั่นเอง

หลังจากรอดชีวิตจากเหตุการณ์นั้น บารอนหนุ่มได้บวชเป็นพระนิกาย เยซูอิต และเริ่มมีอำนาจทางการเมืองในฐานะพระแม่ทัพ เขาเป็นชายหนุ่มรูปงาม³ เป็นที่ต้องตาต้องใจพระชั้นผู้ใหญ่บางรูป บารอนหนุ่มเล่าให้ก้องดิดฟังว่าเสน่ห์เย้ายวนที่ชายมีต่อชายนั้นเป็นใบเบิกทางสู่อำนาจได้อย่างไร

“ท่านก็รู้ดีแล้วว่าข้าเป็นคนรูปงามเพียงใด เมื่อหายสนิทข้าก็ยังดูดีมากขึ้น ท่านสาธุคุณครูสท์ซึ่งเป็นเจ้าอาวาสจึงมีไมตรีจิตมิตรภาพอันลึกซึ้งยิ่งกับข้า ท่านจัดการบวชให้ และต่อมาก็ส่งข้าไปยังกรุงโรม ท่านอธิการผู้เป็นใหญ่กำลังต้องการพระเยซูอิตหนุ่มๆเชื้อสายเยอรมันนี่ คณะพระผู้ปกครองปารากวัยไม่ชอบพระนักบวชเยซูอิตชาวสเปน พวกเขายากได้ชาวต่างชาติ ด้วยเชื่อว่าจะปกครองได้ง่ายกว่า ข้าจึงเป็นผู้มีคุณสมบัติเหมาะสมในสายตาของท่านอธิการผู้เป็นใหญ่ที่จะมาช่วยงานเปลี่ยนวิญญาณชาวพื้นเมืองให้หันกลับเข้าหาพระผู้เป็นเจ้า ข้าออกเดินทางพร้อมพระนักบวชเยซูอิตชาวโปแลนด์และชาวเมืองติโรล เมื่อมาถึงก็ได้รับตำแหน่งพระชั้นผู้น้อยและนายร้อยโท มาบัดนี้ข้าได้เลื่อนยศเป็นพระและนายพันเอก” (บทที่ 15)

สำหรับบารอนหนุ่ม พฤติกรรมรักร่วมเพศเป็นเรื่องรสนิยมโดยแท้ ทำให้เพียงเครื่องมือแสวงหาอำนาจ เพราะแม้กับชายที่ไร้ศักดิ์นา แต่หากว่าเป็นหนุ่มรูปร่างดี บารอนของเรา ก็พึงใจที่จะได้เปลื้องผ้าอยู่ห้องเดียวกัน

³ มีบทบรรยายตัวละครบารอนหนุ่มว่า เขาเป็นชายหนุ่มรูปงาม หน้าอ้ม ผิวพรรณค่อนข้างขาวแลดูสดใส คิ้วโก่งสูง นัยน์ตาเปล่งปลั่งประกายกล้า หูแดง ริมฝีปากเต็มเรื่อสีชมพู ท่าทางเย่อหยิ่ง แต่มิใช่ความเย่อหยิ่งเยี่ยงชาวสเปนหรืออย่างพระนักบวชเยซูอิต (บทที่ 14)

“ข้าพเจ้าทำหนังสือขอกลับไปยังกรุงโรมเพื่อไปอยู่ในสังกัดของท่าน
อธิการผู้เป็นใหญ่ จากนั้นก็ได้รับแต่งตั้งให้เป็นอนุศาสนาจารย์ประจำ
ตัวเอกอัครราชทูตฝรั่งเศสที่คอนสแตนติโนเปิล ข้าพเจ้าเข้ารับตำแหน่งไม่
ถึงแปดวัน ก็ได้พบชายหนุ่มรูปร่างดีจากฮาเร็มนายหนึ่ง เย็นวันนั้นอากาศ
ร้อนมาก ชายหนุ่มผู้นี้ประสงค์จะอาบน้ำในห้องอบไอน้ำ ข้าพเจ้าจึงเห็น
เป็นโอกาสที่จะอาบน้ำด้วย ข้าพเจ้าไม่ทราบว่ามันเป็นการผิดกฎอย่างร้าย
แรงที่หนุ่มคริสตังอยู่ร่วมห้องเดียวกับหนุ่มมุสลิมโดยปราศจากเสื้อผ้า”
(บทที่ 28)

ตามความเห็นของผู้เขียนบทความนี้ ‘ชาวลือ’ เกี่ยวกับรสนิยมทางเพศ
ของวอลแตร์นั้นจะเป็นจริงหรือเท็จประการใด มิได้มีความสำคัญเท่ากับข้อที่
เห็นเป็นประจักษ์ว่า ‘รักร่วมเพศ’ เป็นประเด็น (theme) เรื่องหนึ่งของหนังสือ
กึ่งอัตชีวประวัติ

ผู้เขียนบทความนี้ได้ลองอ่าน กึ่งอัตชีวประวัติ อย่างพิเคราะห์อีกครั้งโดยตั้งข้อ
สันนิษฐานไว้ในใจว่า ‘รักร่วมเพศ’ น่าจะมีความสำคัญไม่น้อยในหนังสือเล่มนี้
และก็ได้ค้นพบว่ามีความเป็นไปได้ที่จะตีความตัวละครสำคัญตัวหนึ่งในเรื่องว่ามี
แนวโน้มรักร่วมเพศ ตัวละครนั้นก็คือ... กึ่งอัตชีวประวัติ

จึงจะขอเสนอในบทความขนาดสั้นนี้ว่า กึ่งอัตชีวประวัติมีพฤติกรรมที่ตีความได้
ว่าเป็นพวกรักร่วมเพศแบบแฝงเร้น (Latent homosexuality)

คำว่า ‘รักร่วมเพศแบบแฝงเร้น’ นี้หมายความว่าตาม *A Critical Dictionary of Psychoanalysis* (พจนานุกรมจิตวิเคราะห์ฉบับวิจารณ์) ซึ่งอธิบายว่า

รักร่วมเพศแบบแฝงเร้นเป็น[รักร่วมเพศ] อีกประเภทหนึ่งที่แยกออก
มาต่างหาก เนื่องจากมันไม่ได้หมายถึงอารมณ์รักร่วมเพศชนิดเก็บกดซึ่ง
จะเผยออกมาได้ด้วยการรักษาแบบจิตวิเคราะห์ แต่รักร่วมเพศประเภทนี้
หมายถึงท่าทีเชิงรับ และสยบยอมต่อชายที่มีอำนาจเหนือกว่า⁴

⁴ Charles Rycroft. *A Critical Dictionary of Psychoanalysis*. Second edition. London : Penguin Books, 1995, p.70. – คำแปลเป็นของผู้เขียนบทความ

นั่นหมายความว่า สิ่งที่จะแสดงให้เห็นในบทความนี้นั้น มิใช่ว่ากึ่งติดัดเป็นตัวละครที่ไฝหาเพศรสจากผู้ชายด้วยกันอย่างในกรณีของตัวละครบารอนหนุ่ม ซึ่งนั่นถือเป็นรักร่วมเพศแบบเปิดเผย (Manifest homosexuality) หากแต่จะแสดงให้เห็นว่า แม้ในทางเปิดเผยนั้นกึ่งติดัดจะนิยมสตรีก็จริง (กึ่งติดัดมีความรักกับกุนเก็งด์) แต่เขาก็มีแนวโน้มของผู้ที่มี 'ท่าที่เชิงรับ และสยบยอมต่อชายที่มีอำนาจเหนือกว่า' ด้วยเช่นกัน

กึ่งติดัดกับแนวโน้มทำให้ตนเป็นผู้ถูกระทำ

กึ่งติดัดประสบเหตุร้ายต่าง ๆ นานา โดยเฉพาะจากน้ำมือเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน เขาถูกบิดาของหญิงคนรักขับออกจากปราสาทที่เติบโตมาด้วยการไล่เตะกัน (บทที่ 1) ถูกทหารบุลกาเรียหลอกเข้ากองทัพ และถูกรุมเยียนตี (บทที่ 2) ถูกเมียของนักบวชผู้หนึ่งราดน้ำปฏิกูลลงศีรษะเพราะไม่แสดงความเห็นคล้อยตามความเชื่อทางศาสนาของนักบวชนั้น (บทที่ 3) ถูกศาสนศาลสั่งเขียนกันเพื่อทำพิธีป้องกันเหตุแผ่นดินไหว (บทที่ 6) ถูกน้องชายของคนรักเหยียดหยามด้วยการเอาระบี่ตบหน้า (บทที่ 15) ถูกชนเผ่าเผ่าหนึ่งมัดตัวเตรียมเอาไปเสียบย่างเป็นอาหาร (บทที่ 16) ถูกคนหลอกหลวง คดโกง ต้มตุ๋น ขูดรีดทรัพย์สินแล้วซ้ำเล่า (บทที่ 19, 22)

กล่าวได้ว่าเกือบตลอดทั้งเรื่อง กึ่งติดัดต้องตกเป็นผู้ถูกระทำ

เคราะห์ซ้ำกรรมซ้ำอันเกิดแก่กึ่งติดัดนั้น ดูเผินๆ ก็เหมือนจะเป็นเพียงเหตุบังเอิญหรือความโชคร้ายเท่านั้น อย่างไรก็ตาม ในบรรดาเหตุร้ายทั้งหลายทั้งปวงนั้น กลับมีอยู่จำนวนหนึ่งที่แม้จะเกิดต่างกรรมต่างวาระ แต่ก็แสดงรูปแบบที่คล้ายคลึงกัน เหมือนกัน 'ซ้ำรอย' กันอย่างผิดสังเกต จนน่าสงสัยว่าการที่บุคคลหนึ่งตกอยู่ในสถานการณ์รูปแบบต่างๆ อย่างซ้ำซากนั้น น่าจะอธิบายได้ด้วยเหตุผลทางจิตวิทยามากกว่า

ซิกมันด์ ฟรอยด์ (Sigmund Freud)⁵ สังเกตอาการผู้ป่วยเป็นโรคประสาท

⁵ Sigmund Freud. *Essais de psychanalyse*. Paris : Editions Payot & Rivages, 2001, p.68-69.

แล้วพบว่าผู้ป่วยเหล่านั้นมีพฤติกรรม ‘มุ่งทำซ้ำ’ (compulsion de répétition) กล่าวคือ ผู้ป่วยมีประสบการณ์อันเจ็บปวดอย่างหนึ่ง แต่หลังจากนั้นแล้วกลับทำให้ตนเองต้องเผชิญกับประสบการณ์เดิมอย่างนั้นซ้ำแล้วซ้ำเล่า พรอยด์ ยกตัวอย่างว่า บางคนนั้นทำดีกับใครแล้วเป็นต้องถูกคนคนนั้นเนรคุณทุกทีไป บางคนคบหาใครด้วยไมตรีจิตแต่ก็ต้องถูกเพื่อนคนแล้วคนเล่าทรยศหักหลังอย่างซ้ำซาก ผู้ชายบางคนมีรักกับสตรีคนใดแล้วความสัมพันธ์ก็ต้องมีอันเป็นไปชนิดซ้ำรอยรูปแบบเดิมๆ หรือในบางกรณี คนบางคนชอบจะแต่งตั้งคนในปกครองให้อยู่ในตำแหน่งหน้าที่สูงๆ แต่แล้วก็ปลดทิ้งเสียเองเพื่อแต่งตั้งคนใหม่แล้วก็ปลดทิ้งอีก วนเวียนอย่างนี้ซ้ำแล้วซ้ำเล่า ผู้หญิงคนหนึ่งแต่งงานมาสามหน สามี่ทั้งสามคนล้วนล้มป่วยหลังงานแต่งให้เธอต้องคอยเยียวยาไปจนกระทั่งสิ้นใจตายเช่นนี้ทุกรายไป และพรอยด์ ก็มีตัวอย่างจากงานวรรณกรรมมหากาพย์เรื่องหนึ่งที่ตัวเอกนางอันเป็นที่รักตายในสนามรบด้วยความไม่รู้เพราะขณะนั้นนางสวมใส่ชุดเกราะข้าศึกฝ่ายตรงข้ามอยู่ หลังพิธีฝังศพชายผู้นั้นเข้าไปในป่าแห่งหนึ่ง แล้วปักกระบี่ฝังไปที่ต้นไม้ต้นหนึ่ง ต้นไม้นั้นหลังเลือด มีเสียงโอดครวญเป็นเสียงของสตรีนางหนึ่ง ซึ่งก็คือหญิงคนรักของชายผู้ปักกระบี่ลงไปในนั่นเอง ทั้งนี้ก็เพราะดวงวิญญาณของนางได้มาสิงสถิตอยู่ที่ต้นไม้ต้นนั้น

ลองพิจารณาพฤติกรรมของก้องติดดีดูบ้าง ก็จะทำให้เห็นว่าไม่ได้ต่างไปจากคนไข้ของ ซิกมันด์ พรอยด์ นัก

ในตอนต้นเรื่อง เขาแอบพลอตรักกับกุกเนก้องดี แต่ก็ถูกท่านบารอนผู้เป็นบิดาของฝ่ายหญิงจับได้ จึงถูกบารอนท่านไล่เตะกันอัปเปหิออกจากปราสาทไป

หลังอาหารเย็น เมื่อกุกเนก้องดีและก้องติดดีลุกจากโต๊ะอาหารแล้ว ทั้งสองก็พบกันที่หลังฉากบังตาบานหนึ่ง กุกเนก้องดีปล่อยผ้าเช็ดหน้าให้หล่นลงพื้น ก้องติดดีหยิบขึ้นมาส่งให้ มือของหล่อนกุมมือของเขาไว้อย่างบริสุทธิ์ใจ และด้วยความบริสุทธิ์ใจเช่นกัน หนูน้อยก็ได้จุมพิตมือของสวายน้อยอย่างจริงจังด้วยอารมณ์ที่อ่อนไหว ท่วงท่าของเขาขณะจุมพิตก็ดูงามสง่ายากจะหาผู้ใดเสมอเหมือน ริมฝีปากของทั้งคู่ได้แนบบรรจบกัน ดวงตา

ปริทัศน์หนังสือ

นั่นเล่าก็โชนประกายประหนึ่งอัคคี หัวเข่าลั่นสะท้าน มือสะเปะสะปะไขว่คว้า ท่านบารอนธุนแดร์-เตน-ทรองค์เดินผ่านมาใกล้ฉากบังตา ได้เห็นความเป็นเหตุเป็นผลนี้ ท่านจึงขับก้องดิดด์ออกจากปราสาทด้วยการไล่เตะกันของเขาหลายครั้ง (บทที่ 1)

ในตอนต่อมา ก้องดิดด์เข้าไปเป็นทหารในกองทัพบุลกาเรีย และก็หาเรื่องให้ตนต้องถูกเขียนตั้งแต่ท้ายทอยไปจนถึงกัน

วันหนึ่งในฤดูใบไม้ผลิ ก้องดิดด์ออกไปเดินเล่น เขาเดินดิ่งตรงไปข้างหน้า เชื่อกันว่าการเดินเล่นก็คือสิทธิพิเศษของเผ่าพันธุ์มนุษย์ เฉากเช่นเผ่าพันธุ์สัตว์ที่สามารถใช้ขาได้ตามใจชอบ ก้องดิดด์เดินไปได้เกือบสองร้อยเส้น ก็มีวีรบุรุษสูงราวสี่ศอกอีกสี่คนเข้าล้อมจับตัวไว้ มัดมือมัดเท้า นำกลับมาขังคุก เขาถูกพิพากษาให้เลือกระหว่างการถูกโบยตีโดยทหารทั้งกองสามสิบรอบ หรือถูกยิงที่ศีรษะสิบสองนัด แม้ก้องดิดด์จะพยายามชี้แจงว่าความต้องการของมนุษย์เป็นเสรีจากข้อบังคับทั้งปวง และแม้เขาจะไม่ปรารถนาเลือกอย่างใดอย่างหนึ่ง เขาก็จำเป็นต้องเลือก เพื่อเชิดชูพรที่ชื่อว่า 'เสรีภาพ' ซึ่งพระผู้เป็นเจ้าประทานให้ เขาตกลงใจเลือกการถูกโบยตีด้วยไม้พลองสามสิบทอรอบ⁶ กองทหารประกอบด้วยทหารจำนวนสองพันคน จึงเท่ากับว่าก้องดิดด์ถูกตีไปแล้วสี่พันครั้ง เนื้อหนังแตกปรินเห็นเส้นเอ็นและเส้นประสาทตั้งแต่ท้ายทอยจนถึงกัน (บทที่ 2)

ในบทที่ 6 ซึ่งว่าด้วยการทำพิธีบูชาญูของศาสนศาลเพื่อป้องกันเหตุแผ่นดินไหว ก็เป็นอีกครั้งที่ ก้องดิดด์ต้องถูกทรมาน และคราวนี้ก็นับเป็นหนที่สามแล้วที่เขาต้องเจ็บกัน

มีการจับตัวชาวบิสกาแย็งที่ยอมรับสารภาพว่าได้แต่งงานกับแม่ทูนหัวของตน และชาวโปรตุเกสสองคนที่กินไก่โดยลอกหนังออก อาจารย์

⁶ ขอให้สังเกตว่า แม้ก้องดิดด์จะอ้างว่าไม่ปรารถนาเลือกอย่างใดอย่างหนึ่ง แต่สุดท้ายก็เลือกและ 'ตกลงใจ' รับการทรมาน

ปองโกลคและลูกศิษย์ก็ถูกจับมัดตัวไปหลังอาหารเย็น คนแรกด้วยเหตุพุดมาก คนหลังเนื่องจากตั้งใจฟังและแสดงอาการเห็นด้วย ทั้งคู่ถูกขังแยกกันในห้องที่เย็นเฉียบ แสงแดดไม่เคยส่องลอดเข้าไป แปรวันหลังจากนั้นก็ผู้นำเสื้อคลุมสีเหลืองมาให้สวมทับ รวมทั้งให้ครอบศีรษะด้วยหมวกกระดาษทรงกรวย ลวดลายบนหมวกและบนเสื้อของก้องติดดีเป็นรูปเปลวเพลิงคว่ำ และรูปภูตผีที่ไร้หางและไม่มีกรงเล็บ แต่รูปภูตผีบนเสื้อคลุมและหมวกของปองโกลคมีกรงเล็บและหางเปลวเพลิงตั้งขึ้นเป็นปกติ ทั้งสองถูกนำเข้าร่วมขบวนแห่ ให้ฟังคำเทศนาที่จับใจยิ่ง ตามด้วยดนตรีเน้นเสียงต่ำอันไพเราะ ก้องติดดีถูกเขียนเป็นจังหวะตามทำนองเพลง⁷ ชาวบิสกาแย็งและคนสองคนที่ไม่ยอมกินไขมันถูกเผาทั้งเป็น ปองโกลคถูกจับแขวนคอ แม้ว่าจะไม่เคยมีธรรมเนียมเช่นนี้มาก่อน (บทที่ 6)

ในบทที่ 9 ก้องติดดีได้เจอประธานศาลสนศาลผู้สั่งทรมานเขาในพิธีบูชายัญ และณ ขณะนั้นเป็นผู้ครอบครองตัวก้องดีไว้เป็นสมบัติ การปองร้ายผู้มีอำนาจใหญ่โตเช่นนั้นถือเป็นเรื่องสุ่มเสี่ยงอย่างยิ่งต่อการถูกลงโทษอย่างแสนสาหัส แต่ก้องติดดีก็ยังมือตนเองไว้ไม่ได้ จึงชักกระบี่ขึ้นมาเสียบร่างชายที่สั่งเขียนกันเขา ทั้งที่การก่ออาชญากรรมเช่นนั้นอาจทำให้ต้องถูกเขียนอีกก็เป็นได้

วูบหนึ่งในความคิด ก้องติดดีดำริว่า ‘หากแม่นชายจากศาลสนศาลผู้นี้ร้องให้คนช่วย เขาก็คงจะสั่งให้เผาข้าทั้งเป็นแน่ๆ เขาอาจจะสั่งให้เผาภูเนก้องดีทั้งเป็นด้วย เขาเคยสั่งให้คนเขียนข้าอย่างไรความกรุณา เขายังเป็นศัตรูความรักของข้า ข้ากำลังกำจัดศัตรู จะรออยู่ไยเล่า’

ก้องติดดีดำริหาเหตุผลอย่างฉับพลันและแจ่มชัด ประธานศาลสนศาลยังไม่ทันหายประหลาดใจ ก้องติดดีก็ทิ่มกระบี่ทะลวงจากหน้าทะลุไปถึงหลัง เหวี่ยงร่างอันปราศจากชีวิตลงนอนเคียงศพยิว

“นี่ก็อีกศพ” [ก่อนหน้านี้ ก้องติดดีได้ฆ่าคนยิวตายไปคนหนึ่ง]

⁷ ที่ว่า ‘ก้องติดดีถูกเขียนเป็นจังหวะตามทำนองเพลง’ นั้น ต้นฉบับภาษาฝรั่งเศสเขียนว่า ‘Candide fut fessé en cadence’ ทั้งนี้ คำกริยา ‘fesser’ หมายถึง ‘เขียนกัน’

กวนกึ่งองค์อุทาน “ไม่มีทางจะได้รับอภัยโทษอีกต่อไปแล้ว เราถูก
บัพพาขณียกรรมแน่ๆ เวลาสุดท้ายของเรามาถึงแล้ว ท่านทำได้อย่างไร
หนอ กึ่งกึ่งคิด ท่านผู้แสนจะอ่อนโยน ท่านฆ่ายิวกับพระภายในสองอึดใจ
ได้อย่างไร”

“เดอมัวแซลล์คนงามของข้า” กึ่งกึ่งคิดตอบ “เมื่อบุรุษใดมีความรัก
แต่ถูกอิจฉา ถูกสั่งเขียนโดยศาสนศาล บุรุษนั้นย่อมจะลืมตัวไป”
(บทที่ 9)

ในบทที่ 16 กึ่งกึ่งคิดและกะกอมโบผู้ติดตาม พลัดหลงเข้ามาในทุ่งหญ้า
แห่งหนึ่งซึ่งเป็นถิ่นอาศัยของชนเผ่าออเรียยง หิ้งคู่เข้าเขตแดนนั้นได้ไม่ทันไรก็เห็น
ลิงสองตัววิ่งไล่กัดกันผู้หญิงสองคน กึ่งกึ่งคิดชักปืนยาวขึ้นมายิงไล่ลิง มาดว่าจะ
ช่วยผู้หญิงสองคนนั้น

อาทิตย์เริ่มสนธยา คนหลงทางทั้งสองได้ยินเสียงกรีดร้องของสตรี
แว่วมา ฟังไม่ออกกว่าเป็นเสียงแห่งความทุกข์หรือความรื่นรมย์ แต่ทั้งคู่ก็
ลุกขึ้นทันทีด้วยความกังวลใจและความตื่นเต้น ทั้งนี้ก็ด้วยเหตุที่พวกเขา
ไม่รู้จักประเทศนี้เลย เสียงร้องดังมาจากหญิงสาวสองคนซึ่งวิ่งเหยาะๆอยู่
ริมทุ่งหญ้าอีกด้าน มีลิงสองตัววิ่งไล่กัดตะโพกของหญิงทั้งสอง กึ่งกึ่งคิด
เต็มไปด้วยความสงสาร เขาเคยหัดวิธียิงปืนจากทหารบุลกาเรีย และสามารถ
ยิงปลิดลูกนัดหลุดจากต้นไม้โดยไม่กระทบใบไม้เลย เขาหยิบปืน
ยาวเสปญขึ้นมายิงไปสองครั้ง ฆ่าลิงตายทั้งสองตัว (บทที่ 16)

แต่ที่จริงแล้ว ลิงกับผู้หญิงเป็นคู่รักกัน ที่พระเอกของเราไปฆ่าลิงตายนั้น
จึงเป็นการหาเรื่องเดือดร้อนโดยแท้ เพราะในคืนวันนั้นเอง พวกออเรียยงได้มา
จับตัวเขามัด เตรียมเสียบไม้ย่างปรุงเป็นอาหาร

ในยามค่ำคืนนั้นชนเผ่าพื้นเมืองออเรียยงได้มามัดพวกเขาไว้ด้วย
เชือกที่ทำจากเปลือกไม้ พวกออเรียยงซึ่งปราศจากเสื้อผ้าปกปิดร่างกาย
ราวทำลิบคนยืนรายล้อมอยู่ บ้างก็มีธนู บ้างมีพลอง มีขวานหินเป็นอาวุธ

หมูหนึ่งกำลังคัมน์ในหม้อขนาดใหญ่ อีกหมูหนึ่งกำลังเหลาไม้สำหรับใช้
เสียบย่าง (บทที่ 16)

เหตุการณ์ที่ก้องติดมีสวนพัวพันด้วยทั้ง 5 ตอนนี้ เมื่อพิเคราะห์ในเบื้องต้นแล้วก็สันนิษฐานได้ว่า ก้องติดอาจมีแนวโน้มชอบจะตกเป็นเหยื่อของความรุนแรง ทั้งยังสันนิษฐานได้ด้วยว่า วิธีแสดงออกของแนวโน้มนั้นสอดคล้องอย่างยิ่งกับพฤติกรรมที่เรียกตามทฤษฎีของ Sigmund Freud ว่า ‘มุงทำซ้ำ’ เพราะเหตุการณ์ 5 ตอนนั้นมีรูปการที่คล้ายคลึงกันอยู่มาก

ในเบื้องต้น คนเราลงว่าสามารถทำบางสิ่งบางอย่างแบบซ้ำๆ ซากๆ ได้นั้นย่อมจะต้องเก็บงำความพึงใจบางประการต่อสิ่งสิ่งนั้นอยู่

ต่อไปนี้จะขอตั้งข้อสังเกตซึ่งมีอยู่ด้วยกันสามประการเกี่ยวกับพฤติกรรม ‘มุงทำซ้ำ’ ของก้องติด ดังนี้

ประการที่หนึ่ง ชายที่มีพฤติกรรมรักร่วมเพศแบบแฝงเร้นนั้นคือผู้ที่มีท่าทีจำนน สยบยอม ตกอยู่ใต้อาณัติของชายอื่นที่มีอำนาจเหนือกว่า นั่นคือนิยามที่ได้ให้ไว้ตั้งแต่ต้น และอาจกล่าวเพิ่มในที่นี้ได้ว่าบุคคลที่ยอมตกอยู่ใต้อาณัติผู้อื่นนั้น ก็คือบุคคลที่ชอบจะเล่นบทบาทของผู้ตั้งรับ หรือผู้ถูกระงับ ตามที่ภาษาอังกฤษเรียกบุคคลผู้นั้นว่า ‘passive’ นั่นเอง⁸

การลงโทษเป็นการใช้ความรุนแรงอย่างหนึ่ง ก้องติดเองชอบหาเรื่องพาตนไปตกอยู่ในสถานการณ์แห่งความรุนแรงนั้นโดยที่ตนต้องตกอยู่ในสถานะผู้ถูกระงับ และโดยที่ผู้กระงับหรือผู้ที่ลงโทษก้องติดนั้นล้วนเป็นบุรุษเพศที่มีอำนาจเหนือกว่าทั้งสิ้น จะเป็นท่านบารอนก็ดี นายทหารแห่งกองทัพบุลกาเรียก็ดี ประธานศาสนศาลก็ดี หรือชนเผ่าอเรียยงก็ดี⁹

⁸ ดู Charles Rycroft. A Critical Dictionary of Psychoanalysis. Second edition. London : Penguin Books, 1995, pp.126-127.

⁹ ชนเผ่าอเรียยงนั้น ด้วยพระบุว่า ‘บ้างก็มีธนู บ้างก็มีพลอง มีขวานหินเป็นอาวุธ’ ในทางจิตวิเคราะห์ อาวุธยุทโธปกรณ์ใดๆที่มีรูปลักษณะยาวแหลม สามารถตีมีดแทงทะลุร่างกายได้ อาวุธเหล่านั้นล้วนสื่อถึงอวัยวะเพศชาย ดู Sigmund Freud. Introduction à la

ประการที่สอง การสำแดงบทบาทเชิงรุก หรือการแสดงบทเป็นผู้กระทำ นั้นเป็นลักษณะของผู้เป็นชาย ส่วนการสำแดงบทบาทเชิงรับ หรือการแสดงบทเป็นผู้ถูกกระทำนั้นเป็นลักษณะของผู้เป็นหญิง¹⁰

ตัวก็องดิดด์นั้นจะมีทั้งลักษณะชายและลักษณะหญิงปะปนกันอยู่ เขาเป็นชายโดยเพศสภาพ ฝึกฝนในอิตาลี และชอบใช้ปืนผาหน้าไม้ แสดงความก้าวร้าวอันเป็นวิถีปรกติตามสัญชาตญาณแห่งเพศผู้ อย่างไรก็ตาม ลักษณะชายนั้นกลับแยกได้ยากจากลักษณะหญิง เพราะทุกครั้งที่ก็องดิดด์สำแดงบทบาทเชิงรุกแห่งความเป็นชาย ดูเหมือนว่าความเป็นชายนั้นกลับจะเป็นปัจจัยเอื้อให้เขาได้สำแดงความเป็นหญิงหรือการได้แสดงบทเป็นผู้ถูกกระทำ ไปด้วยในเวลาเดียวกัน

เขาจุ่มพิทหญิงสาวผู้หนึ่งภายในอาณาบริเวณที่สุ่มเสี่ยงอย่างยิ่งว่าจะถูกจับได้ เป็นเหตุให้การแสดงอาการกำหนดในวัยหนุ่มลงเอยที่การถูกชายที่มีอำนาจเหนือกว่าไล่เตะกัน

เขา ‘ริ’¹¹ เดินเล่นในที่ที่มีกฎระเบียบเคร่งครัดเช่นในเขตทหาร เป็นเหตุให้ถูกชายฉกรรจ์ร่างกายกำยำกว่าสองพันคนรุมเขียน

เขาใช้กระบี่ลงมือสังหารประธานศาสนศาล ซึ่งเป็นการแสดงทั้งสัญชาตญาณทำลายล้างและสัญชาตญาณทางเพศแบบเพศผู้ เพราะประธานศาสนศาลขณะนั้นคือผู้ครองตัวหญิงที่เขาปรารถนา เท่ากับเป็นอุปสรรคกีดขวางความรัก หนุ่มน้อยของเราก็ครุ่นคิดในใจก่อนจะลงมือฆ่าว่า ‘เขายังเป็นศัตรูความรักของข้า ข้ากำลังกำจัดศัตรู จะรออยู่ไยเล่า’ การฆาตกรรมนี้จึงเป็นไปโดยที่ราคจรีตรอบงานการผู้ที่เป็นฆาตกรโดยแท้ การใช้กระบี่ที่มแทงทะลุร่างคนคนหนึ่งนั้นก็เป็นพฤติกรรมเชิงรุก ก้าวร้าวรุนแรงแบบบุรุษเพศ¹² แต่ขณะเดียวกันเมื่อ

psychanalyse. Paris : Payot, 1969, p.139.

¹⁰ ดู Sigmund Freud. *Abrégé de psychanalyse*. Paris : P.U.F., 1949, p.59 และ Charles Rycroft. *A Critical Dictionary of Psychoanalysis*. Second edition. London : Penguin Books, 1995, p.2.

¹¹ การ ‘ริเริ่ม’ ทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งถือเป็นการแสดงบทบาทเชิงรุกอย่างหนึ่ง ดู Charles Rycroft. *Ibid.*, p. 126.

¹² ดูเชิงอรรถที่ 9

ก็องดิดต์แสดงความเป็นชายเช่นนั้น เขาเองก็เสี่ยงที่จะถูกลงโทษอย่างยิ่ง

ณ ท้องทุ่งดินแดนของชนเผ่าออเรียรง ก็องดิดต์ก็แสดงความก้าวร้าวเชิงรุกโดยสิ้นป็นยาว¹³ ฆ่าลิงตายไปสองตัว และความก้าวร้าวนั้นก็ทำให้เขาต้องตกอยู่ในสภาพผู้ถูกกระทำที่ทั้งถูกมัดตัว และเตรียมถูกเสียบไม้ย่าง

ประการที่สาม เมื่อก็องดิดต์ถูกกระทำหรือต้องถูกลงโทษนั้น อวัยวะสำคัญที่เป็นพื้นที่รองรับความเจ็บปวด คือ ก้น

ถูกเตะกัน ถูกเขียนกัน ถูกเสียบไม้ย่าง ก็องดิดต์ทำเรื่องเจ็บกันซ้ำๆ ราวกับมีความพึงใจซ่อนอยู่ภายในลึกๆ

ทั่วทั้งร่างกายมนุษย์ ก้นนั้นเป็นแหล่งความสุขทางเพศที่หนึ่ง ในบทประพันธ์เองแม้จะไม่เอ่ยถึงตรงๆ แต่การกล่าวถึงพฤติกรรมรักร่วมเพศของบารอนหนุ่มประเด้นหนึ่ง และการถ่ายเทโรคซิฟิลิสจากชายสู่ชายอีกประเด้นหนึ่ง ก็สามารถอนุมานได้ว่าประเด้นเหล่านี้มีนัยยะโยงใยไปถึงการร่วมเพศทางทวารหนัก

ฉากเหตุการณ์ลึงว้างไล่กัดกันหญิงสาวเองก็บ่งชี้ว่าก้นเป็นอวัยวะหนึ่งที่ใช้ในการร่วมอภิมภิม¹⁴ หญิงสาวที่ถูกลึงกัดกันนั้นน่าจะต้องรู้สึกเจ็บปวดบ้างไม่มากก็น้อย แต่เมื่อคนเรามีกิจกรรมทางเพศ ความเจ็บปวดนั้นย่อมสามารถบังเกิดขึ้นได้พร้อมๆ กับความสุขใจ อันที่จริงเสียงร้องของหญิงสาวยามเมื่อถูกลึงคูร์ก็กัดกันนั้นก็ฟังไม่ออกว่ากำลังมีทุกข์หรือสุขกันแน่

*คนหลงทางทั้งสองได้ยินเสียงกรีดร้องของสตรีแว่วมา ฟังไม่ออกกว่า
เป็นเสียงแห่งความทุกข์หรือความรื่นรมย์ (บทที่ 16)*

การถูกเตะ ถูกเขียน ถูกไม้เสียบนั้นเป็นเหตุแห่งทุกข์อย่างไม่ต้องสงสัย

¹³ ป็นก็เป็นสัญลักษณ์แทนองคชาตเช่นเดียวกับกระบี่ ดู Sigmund Freud. *Introduction à la psychanalyse*. Paris : Payot, 1969, p.139.

¹⁴ วิลยา วิวัฒน์ศร อธิบายท้ายฉบับแปลว่า ที่ลึงว้างไล่กัดกันหญิงสาวนั้น ก็คือเพศสัมพันธ์ระหว่างคนกับสัตว์นั่นเอง ดู วอลแตร์. *ก็องดิดต์*. วิลยา วิวัฒน์ศร (ผู้แปล). กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ผีเสื้อ, 2538, หน้า 225.

ปริทัศน์หนังสือ

แต่การที่บุคคลบุคคลหนึ่งมีพฤติกรรม 'มุงทำซ้ำ' หาเรื่องให้ตนต้องถูกระงับทำเช่นนั้นหลายครั้งหลายหน ซ้ำแล้วซ้ำเล่า เราก็คงเริ่มแยกลำบากแล้วเหมือนกันว่าที่ถูกระงับนั้นเป็นเหตุแห่งทุกข์หรือเหตุแห่งความรื่นรมย์แน่

กึ่งติดต่อกับเงิน

กึ่งติดต่อนั้นนอกจากมีเรื่องให้ต้องเจ็บกายแล้ว ยังมีเรื่องให้ต้องเจ็บใจด้วย และเหตุแห่งความเจ็บใจนั้นล้วนเป็นเรื่องเงินทองทั้งสิ้น

เขาถูกเจ้าของเรือคนหนึ่งโกงค่าเรือ เมื่อนำความไปแจ้งผู้พิพากษา กลับถูกชู้ตรีศาคธรรมเนียมอีก (บทที่ 19) ยามล้มป่วยก็ถูกทั้งหมอและพระมารุมสูบเลือดสูบเนื้อ ครั้นยามเมื่อหายดีแล้ว ก็ถูกโกงไฟ ถูกนักบวชผู้หนึ่งและสาวสังคมคนหนึ่งหลอกคบทรัพย์ไปเป็นจำนวนมาก ซ้ำต้องถูกตำรวจเอาคุกเอาตะรางมาข่มชู้ตรีศาค (บทที่ 22)

ถ้าเราเชื่อว่าการหาเรื่องเจ็บกันอย่างซ้ำซากนั้นสามารถอธิบายได้ด้วยเหตุผลทางจิตวิทยาแล้ว การที่กึ่งติดต่อกับเงินให้ตนต้องถูกชู้ตรีศาคทรัพย์หลายครั้งหลายคราวก็น่าจะอธิบายได้ในแนวทางเดียวกัน

อันที่จริง Sigmund Freud ค้นพบว่าพฤติกรรมการใช้เงินของคนเรานั้น แท้จริงแล้วเกี่ยวพันอย่างลึกซึ้งกับการมีความสุขที่บริเวณทวารหนัก โดยสรุป Freud¹⁵ อรรถาธิบายว่า เด็กวัยหนึ่งถึงสามขวบเป็นวัยที่เริ่มเรียนรู้วัยและสุขลักษณะในการขับถ่าย ทว่าความรู้สึกซึ่งเกิดที่บริเวณทวารหนักขณะที่เด็กขับถ่ายหรืออั้นอุจจาระนั้น Freud เชื่อว่าสำหรับเด็กแล้วเป็นความสุขทางเพศ เด็กบางคนจึงชอบอั้นอุจจาระ บางคนก็ชอบช่วงเวลาที่ถูกปกครองจับนั่งกระโถนเพื่อจะได้ขับถ่ายตามใจปรารถนา เมื่อเด็กเติบโตใหญ่พ้นวัยจะหมกมุ่นกับอุจจาระของตนแล้ว ก็จะเก็บกตความพึงใจที่มีต่อสิ่งปฏิภูลนั้น แล้วถ่ายโอนความพึงใจไปสู่วัตถุหนึ่ง นั่นคือ เงิน นักจิตวิเคราะห์ที่ไม่เพียงแต่ Freud เชื่อว่าผู้ใหญ่ที่มีนิสัยตระหนี่ถี่เหนียว หรือ 'ซีเหนียว' นั้นก็คือบุคคลที่ในวัยเด็กนั้นทวงแหวนอุจจาระ

¹⁵ Sigmund Freud. *Névrose, psychose et perversion*. Paris : P.U.F., 1973, pp.143-148.

ของตนมาก และเมื่อใดที่ผู้ปกครองบังคับให้ซบถายก็จะชอบอันอุจจาระให้นานที่สุดเท่าที่จะทำได้¹⁶ ส่วนบุคคลที่ในวัยเด็กได้เรียนรู้มาว่าทุกครั้งที่ถูกบังคับให้นั่งกระโถน แล้วตนซบถายตามที่ผู้ปกครองต้องการ ทำให้ได้รับความรักและการยอมรับนั้น บุคคลนั้นก็จะเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่เมื่อใดก็ตามที่รู้สึกไม่มั่นคง ต้องการความรักและการยอมรับ ก็จะสนองอารมณ์ความต้องการเหล่านั้นด้วยพฤติกรรมใช้เงินสุรุ่ยสุร่าย จับจ่ายใช้สอยอย่างไม่บันยะบันยัง¹⁷

Freud¹⁸ อธิบายไว้น่าสนใจว่าที่จริงแล้วหลักฐานที่บ่งชี้ว่ามนุษย์เชื่อมโยงอุจจาระเข้ากับเงินนั้นมีอยู่มากมาย สามารถพบได้ทั่วไปทั้งในอารยธรรมโบราณ ในตำนานปรัมปรา ในนิทาน ในความเชื่อถือโชคลาง ในความฝัน ในความคิดของผู้ป่วยเป็นโรคประสาท และในสำนวนภาษาต่างๆ ตัวอย่างเช่น ตำนานที่เล่าเรื่องปีศาจซาตานซึ่งมอบทองคำแก่สาวกของมัน แต่เมื่อซาตานจากไปทองนั้นก็แปรสภาพกลายเป็นสิ่งปฏิกูลไปในทันที หรือตัวอย่างเช่น ความเชื่อถือโชคลางที่โยงการค้นพบสมบัติกับการซบถายอุจจาระ หรือตัวอย่างเช่น ความเชื่อของชาวบาบิโลนโบราณที่ถือว่าทองคือสิ่งที่นรกซบถายออกมา หรือตัวอย่างเช่น ถ้อยคำอย่าง ‘shitter of ducats [Dukatenscheisser]’¹⁹

ผู้เขียนบทความนี้ขอเสนอว่าหนังสือ *ก้องดิดด์* เองก็น่าจะเป็นหลักฐานชิ้นหนึ่งได้เช่นกัน เพราะหนังสือมีอยู่สองตอนที่แสดงว่าเงินกับอุจจาระนั้นน่าจะเกี่ยวพันกันในบางประการ

¹⁶ ดู Sigmund Freud. *Ibid.*, pp.146-147. และ Anthony Storr. *Freud, A very short introduction*. Newyork : Oxford University Press Inc., 2001, p.32.

¹⁷ Herb Godberg and Robert E. Lewis. *Money Madness, The Psychology of Saving, Spending, Loving, and Hating Money*. LA : Wellness Institute Inc., 1978, p.50.

¹⁸ Sigmund Freud. *Névrose, psychose et perversion*. Paris : P.U.F., 1973, pp.146-147.

¹⁹ เป็นคำหยาบหมายถึงผู้ใช้จ่ายเงินอย่างสุรุ่ยสุร่าย อันที่จริงในภาษาไทยเองก็มีคำว่า ‘ซี้เหนียว’ ซึ่งหมายถึงพฤติกรรมการใช้เงินแบบหนึ่ง นอกจากนั้นก็ยังมีคำอย่าง ‘ทุ่มเงิน’ ‘ไม่อัน’ เป็นต้น

บริษัทหนังสือ

ตอนหนึ่ง คือ เหตุการณ์ตอนที่ก้องติดัดและกะกอมโบบังเอิญได้เข้าไปในดินแดนอาณาจักรเอลโดราโดอันมั่งคั่ง (บทที่ 17 และ 18) อาคันตุกะทั้งสองต้องตะลึงเมื่อเห็นว่าถนนหนทางของอาณาจักรแห่งนี้นั้นเต็มไปด้วยแก้วแหวนเงินทองที่มีมากมายขนาดกลายเป็นของเล่นเด็กไปได้

ทั้งสอง [ก้องติดัดและกะกอมโบบัง] ขึ้นฝั่งที่หมู่บ้านแรก เด็กๆ แต่งกายด้วยผ้าปักดินทองขาดรุ่มร่าย กำลังเล่นโยนเบี้ยอยู่ตรงทางเข้าหมู่บ้าน ชายจากโลกอื่นทั้งสองหยุดดูเด็กเล่นด้วยความเพลิดเพลิน เบี้ยนั้นมีลักษณะกลมเรียบขนาดใหญ่ สีเหลือง สีแดง และสีเขียว เป็นประกายประหลาดนักเดินทางทั้งคู่อยากเก็บมาเป็นสมบัติของตน เพราะนั่นคือทองคำ ทับทิมและมรกต เบี้ยอันเล็กที่สุดก็ยิ่งใหญ่กว่าเพชรที่ประดับบัลลังก์มหาราชแห่งอินเดีย (บทที่ 17)

แต่สิ่งที่ก้องติดัดและผู้ติดตามเห็นเป็นทรัพย์สินคฤศวรรนั้น แท้จริงเป็นเพียงก้อนกรวด ก้อนดินของชาวเมือง และก็มีได้มีค่าอะไรมากไปกว่านั้น เมื่อก้องติดัดใช้ ‘เบี้ยทองคำ’ จ่ายเป็นค่าอาหารแก่เจ้าของที่พักแรมแห่งหนึ่ง เจ้าของที่พักผู้นั้นก็เห็นชั้นและกล่าวกับก้องติดัดว่า “โปรดให้อภัยแก่เราด้วยที่ได้หัวเราะเมื่อเห็นท่านเอาก้อนกรวดตามทางเดินจ่ายค่าอาหาร” (บทที่ 18) เช่นเดียวกันเมื่อก้องติดัดตัดสินใจออกจากอาณาจักรและขออนุญาตพระราชานำ ‘ก้อนกรวดตามถนนหนทางและดินเหนียวของที่นี่’ ติดตัวกลับออกไปด้วย พระราชาทอบว่า “ข้านี้ก็ไม่ออกเลยว่าคุณชาวยุโรปมีรสนิยมในดินสีเหลืองของบ้านเราได้อย่างไร” (บทที่ 18) คนท้องถิ่นคนหนึ่งเล่าให้ก้องติดัดฟังเช่นกันว่าชาวยุโรบนั้น “หลงไหลคลั่งไคล้ในก้อนกรวดตามถนนหนทางของบ้านเรา และปรารถนาจะได้ดินเหนียวของเรา พวกเขาจะยินดีฆ่าพวกเราจนตายหมดเพื่อสนองความอยากได้ของตน” (บทที่ 18) เป็นอันว่าของสิ่งเดียวกันนี้มีค่าเป็นเงินสำหรับคนพวกหนึ่งก็ได้ หรือจะเป็นของไร้ค่าสำหรับคนอีกพวกหนึ่งก็ได้ คนพวกหลังนี้ปฏิบัติต่อ ‘เงิน’ ของคนอีกพวกเป็นของเล่น เป็นของที่ทิ้งขว้างได้ประหนึ่งเป็นสิ่งปฏิภูล อันที่จริง ‘ก้อนกรวด’ ‘ดินเหนียว’ และ ‘ดินสีเหลือง’ นั้นต่างก็มี

รูปลักษณะที่ชวนให้นึกถึงอุจจาระอยู่มาก²⁰

อีกตอนหนึ่ง คือเหตุการณ์ตอนที่ท้องติดกลับมาพบกุนก็องค์คนรักซึ่งตอนนี้มีหญิงชราคนหนึ่งเป็นผู้ติดตามรับใช้ หญิงชราผู้นี้เดิมเคยเป็นสตรีสูงศักดิ์ แต่ต้องตกระกำลำบาก เป็นเชลยศึกของโจรสลัดมอริออคโคบัง เป็นทาสของทหารเติร์กบ้าง จะว่าไปแล้วหญิงชราคนนี้ก็ไม่ต่างจากท้องติดนักตรงที่ต้องตกอยู่ในสถานะผู้ถูกกระทำซึ่งอยู่ใต้อำนาจผู้ชายที่มีอำนาจเหนือกว่า ที่สำคัญ นางต้องบาดเจ็บที่ก้นอย่างแสนสาหัส

นางถูกขายเป็นทาสของแม่ทัพแห่งกองทัพเติร์ก ระหว่างสงครามพวกเติร์กถูกกองทัพข้าศึกปิดล้อมจนความหิวโหวเข้าคุกคาม พวกเติร์กจึงกินเนื้อมนุษย์ด้วยกัน หญิงชราผู้เคราะห์ร้ายถูกตัดเนื้อก้นข้างหนึ่งไปเป็นอาหาร นางเล่าว่า

“ทหารเติร์กทั้งยี่สิบคนตั้งสัตย์สาบานว่าจะไม่ยอมแพ้เป็นอันขาด เมื่อความหิวเข้ามาครอบงำจนสุดจะทนต่อไปได้ พวกเขาก็ตกลงกินชิ้นที่ทั้งสองคน ทั้งนี้เพื่อที่จะไม่มีผิดคำสาบาน อีกสองสามวันต่อมาพวกเขาก็ตัดสินใจที่จะกินพวกผู้หญิง โชคดีที่อิหม่ามใจบุญและมีเมตตาจัด อิหม่ามได้เทศนาจงใจพวกทหารมิให้ฆ่าพวกเรา ‘เพียงพวกท่านตัดเนื้อก้นสตรีเหล่านี้ออกคนละหนึ่งข้าง พวกท่านก็จะได้กินอย่างเอร็ดอร่อยและคุ้มทุน ถ้าหากจำเป็นต้องกระทำเช่นนี้อีก พวกท่านก็จะยังมีกินในปริมาณเท่าเดิมได้อีกหลายวัน สวรรค์ก็จักขอบคุณพวกท่านที่เป็นผู้มีจิตการุณย์ต่อผู้อื่น และพวกท่านก็จะได้รับการช่วยเหลือจากสวรรค์’ อิหม่ามเป็นคนที่มีความสามารถในการพูด เขาจงใจพวกทหารได้สำเร็จ การผ่าตัดที่น่าสะพรึงกลัวจึงเริ่มขึ้น อิหม่ามเอาน้ำมันที่ใช้ทาเด็กในพิธีสühnamat มาทาให้ แต่พวกเราต่างอยู่ในสภาพใกล้ตายกันทุกคน ไม่นานที่พวกทหารเติร์กจะทำอาหารจากเนื้อก้นพวกเราเสร็จ พวกกรูสเซียก็เข้าถึงป้อมโดยเรือท้องแบน ทหาร

²⁰ ควรกล่าวด้วยว่าตามคำอธิบายของทฤษฎีจิตวิเคราะห์ การชอบเล่นดิน (เช่นในงานศิลปะประเภทปั้น) คือการตอบสนองความหมกมุ่นในอุจจาระที่ซ่อนในระดับจิตไร้สำนึก ดู Charles Brenner. An Elementary Textbook of Psycho-analysis. New York : A Doubleday Anchor Book, 1955, pp. 106-107.

ปริทัศน์หนังสือ

เดร์กหนีไม่รอดแม้แต่คนเดียว พวกกรูเซียไม่ใส่ใจใยดีในสภาพใกล้ตายของพวกเราเลย ดีที่มีหมอมผ่าตัดชาวฝรั่งเศสอยู่ทุกหนทุกแห่ง หมอคนหนึ่งซึ่งชำนาญการมาก ได้ดูแลรักษาพวกเราจนหายสนิท ข้ายังจำได้ว่าเมื่อแผลแห้งดีแล้ว เขายังขอร่วมอภิรมย์กับข้า” (บทที่ 12)

สิ่งที่เกิดแก่กันนั้นคงฝังใจหญิงชรามากจนนางต้องเอ่ยถึงซ้ำๆ นับได้สี่ครั้งในตัวบท

“ขอให้ท่านก็องติดคนกล้ารีบไปเตรียมม้า ส่วนนายผู้หญิงรีบไปรวบรวมเงินและเพชรพลอย เรารีบขึ้นม้า แม้ว่าตัวฉันจะต้องนั่งม้าด้วยกันข้างเดียวก็ตาม เราพากันหนีไปยังเมืองกาติกซ์เถิด” (บทที่ 9)

“ฉันจะนั่งห้อยเท้าไปข้างหลังนายผู้หญิงเอง แม้ว่าฉันจะต้องนั่งด้วยกันข้างเดียวก็ตาม เราก็คงไปถึงเมืองกาติกซ์ได้” (บทที่ 10)

“นายผู้หญิงยังมีลวงรู้ว่าชาติกำเนิดของฉันเป็นอย่างไร ถ้าฉันให้นายผู้หญิงดูกันของฉันแล้วไซ้ นายผู้หญิงก็จะไม่พูดอย่างที่เพิ่งเอ่ยออกมาและจะเลิกคิดว่านายผู้หญิงผ่านความทุกข์สาหัสมาทันที” (บทที่ 10)

“ข้าชราลงด้วยความอดอยากยากไร้และความอับยศ ก็นึกเหลืออยู่ข้างเดียว” (บทที่ 12)

ที่สาหัสไปไม่น้อยกว่านั้น คือตอนที่นางตกเป็นเชลยศึกของโจรสลัดมอริอคโค ตามคำบอกเล่าของหญิงชรา นางถูกพวกโจรสลัดที่ช่องทวารหนักเพื่อตรวจสอบว่าซุกซ่อนของมีค่าไว้หรือไม่

“ความแคล้วคล่องว่องไวในการเปลื้องเสื้อผ้าผู้อื่นของพวกโจรสลัดเหล่านี้คงจะหาผู้ใดเทียบยาก แต่สิ่งที่ทำให้ข้าประหลาดใจยิ่งกว่าก็คือการที่พวกเขาเอานิ้วสอดเข้าไปในตำแหน่งที่พวกเราสตรีจะไม่ยินยอมนอกเสียจากจะเป็นการใส่ท่ออย่างเพื่อการสวนชำระภายใน พิธีการนี้ดูแปลกประหลาดยิ่งนัก นี่ก็คงเป็นเพราะคนเรามักจะเคยชินต่อประเพณีปฏิบัติ

ในสังคมของตน เนื่องจากไม่เคยออกนอกประเทศ ต่อมาข้าก็คิดว่าพวกเขาทำเช่นนั้นเพื่อหาดูว่าเราชอบเพชรพลอยไว้ภายในหรือไม่” (บทที่ 11)

ในเชิงสัญลักษณ์เหตุการณ์ข้างต้นนี้มีความสำคัญยิ่ง เพราะยิ่งแสดงว่าเงินกับอุจจาระนั้นสัมพันธ์กัน ในหนังสือ *ก้องดิดด์* นอกจากเงินและ ‘ดินสีเหลือง’ จะเป็นสิ่งเดียวกันแล้ว เงินยังสามารถถูกขับออกมาจากทวารที่ใช้ในการถ่ายอุจจาระได้ด้วยเช่นกัน

จิตวิเคราะห์ยืนยันเรื่องความเชื่อมโยงระหว่างเงิน อุจจาระ และทวารหนัก หนังสือ *ก้องดิดด์* ก็สะท้อนว่าไม่ได้มีวิถีคิดที่ต่างไปจากนั้นในเมื่อเงินกับดินเหนียวหรือดินสีเหลืองนั้นก็คือสิ่งเดียวกัน มีค่าเท่ากัน แทนที่กันได้ และการปล้นทรัพย์ก็สามารถกระทำได้โดยการเอานิ้วสอดเข้าไปทางช่องทวารหนัก เราจะคิดได้หรือไม่ว่า ที่ก้องดิดด์หาเรื่องให้ตนเองต้องถูกผู้อื่นโกง แย่งชิง ขูดรีด ซ้ำเรา และล้างทรัพย์ไปจากตัวอยู่ร่ำไปนั้น แท้จริงแล้วก็เป็นพฤติกรรม ‘มุ่งทำซ้ำ’ อย่างหนึ่งซึ่งสอดคล้องอย่างยิ่งกับการที่บุคคลบุคคลเดียวกันนี้ชอบตกอยู่ในสถานะผู้ถูกกระทำให้คนเขาเตะกัน เขี่ยกันซ้ำๆ ซากๆ กันเป็นแหล่งความเจ็บปวดของก้องดิดด์ แต่ก็ยังเป็นแหล่งความสุขด้วยเช่นกัน ถ้าไม่เช่นนั้นคงไม่หาเรื่องเจ็บกันอยู่เรื่อยเมื่อก้องดิดด์มีเงินซึ่งสามารถตอบสนองความสุขทางทวารหนักได้ตามตรรกะแห่งจิตไร้สำนึก เงินนั้นก็ทำหน้าที่แทนกัน คือมอบทั้งทุกข์และสุขแก่ผู้ถือครอง²¹

²¹ ปณิธิ หุ่นแสง เป็นอีกผู้หนึ่งที่เห็นว่าก้องดิดด์ใช้เงินเป็นเครื่องแสวงหาความสุข

เครื่องมือที่ก้องดิดด์ใช้สำหรับแก้ปัญหาและแสวงหาความสุขซึ่งมีแก่นก้องด์เป็นสัญลักษณ์เปลี่ยนไปเมื่อก้องดิดด์ออกจากอาณาจักรเอลโดราโด “บัดนี้เรามีเงินจ่ายให้เจ้าเมืองบัวโนส-ไอเรสได้แล้ว ถ้าเขาจะคิดค่าตัวมาดมัวแซลล์ ฤนก็ก้องด์ เราจะไปที่เมืองกาแยนน (...) แล้วคอยดูว่าจะไปซื้ออาณาจักรไหนมาเป็นของเราดี” (บทที่ 18) ตาม “แผนการ” ที่ก้องดิดด์แถลงไว้เงิน จะเป็นเครื่องมือ เป็นอำนาจ ไม่ใช่กระบี่ สิทธิไม่ใช่สิ่งที่ติดตัวมาแต่กำเนิดแต่เป็นสิ่งที่เปลี่ยนได้ด้วยอำนาจเงิน [เน้นข้อความตามต้นฉบับ]

แม้การวิเคราะห์ ‘เงิน’ ตามที่ปณิธิเสนอนั้น จะเน้นไปที่นัยยะทางการเมือง และไม่ได้เน้นเรื่องทางจิตวิทยาก็ตาม แต่อย่างน้อยก็เป็นเครื่องยืนยันว่า ข้อเสนอของผู้เขียนบทความเรื่องนี้ว่า ก้องดิดด์มีความสุขบางประการกับการใช้เงินนั้น ก็มีใช้การตีความไปโดยอัติวิสัย (ดู ปณิธิ

ปริทัศน์หนังสือ

ก็องติดด์ชอบให้ผู้อื่นกระทำรุนแรงต่อกันฉันใด เขาก็พึงใจให้ผู้อื่นมาขำเราเงินของเขาไปฉันนั้น จะคิดต่อไปได้หรือไม่ว่าถ้าก็องติดด์อยู่ในสถานการณ์เดียวกับหญิงชรา ก็คงจะทำอะไรก็แล้วแต่ให้ถูก ‘เอานิ้วสอดเข้าไปในตำแหน่งที่พวกเราสตรีจะไม่ยินยอมนอกเสียจากจะเป็นการใส่ท่ออย่างเพื่อการสวนชำระภายใน’ จนได้

ก็องติดด์กับกุกเนก็องด์

ก็องติดด์เป็นผู้นิยมบุคคลต่างเพศหรือไม่นั้น ข้อนี้ดูเผินๆก็น่าจะยืนยันได้ด้วยความสัมพันธ์ที่เขามีกับกุกเนก็องด์ หญิงสาวที่หนุ่มน้อยของเราไขว่คว้าจะครอบครอง จนแม้จะประสออุปสรรคนานัปการตลอดทั้งเรื่อง แต่สุดท้ายก็แต่งงานด้วยจนได้

อย่างไรก็ดี ใครขอเสนอว่าหากพิจารณารากจริตของก็องติดด์โดยละเอียดแล้ว จะพบว่าก็องติดด์ก็มีโทสจริตต่อกุกเนก็องด์ด้วยเช่นกัน คำว่า ‘ราคะ’ และ ‘โทสะ’ นี้ใช้ตามความหมายทางพุทธศาสนา

ราคะ คือความกำหนัดรัก ความรู้สึกอันนี้ทำให้เข้าไปคว้าเอามา คือ ดึงเข้าหาตัว นี่สิ่งที่เรียกว่าราคะ

[...]

ส่วนความรู้สึกที่เรียกว่าโทสะหรือโกระนั้นคือความรู้สึกที่จะผลักออก ผลักออกให้กระเด็นออกไป นี่เรียกว่าโทสะหรือโกรธ ถ้าเป็นโลภะหรือราคะ ก็คือความรู้สึกที่จะดึงเข้ามาหาตัว เอามากอดรัดไว้กับตัว นี่เรียกว่าโลภะ ถ้าเป็นโทสะนั้นมันตรงกันข้าม มันจะผลักออกไป คือเป็นความรู้สึกที่ตรงกันข้ามกับราคะ²²

ที่ว่าก็องติดด์มีทั้งราคะจริตและโทสจริตต่อกุกเนก็องด์นั้น หมายความว่าอย่างไร ?

ทูนแสวง. “ปราสาทของบารอนธุนแดร์-เตน-ทรองค็โน ก็องติดด์ ของวอลแดร์”. *วารสารอักษรศาสตร์*. ปีที่ 29 ฉบับที่ 1 มกราคม-มิถุนายน 2543, หน้า 119-132.)

²² พุทธพาส. จิตว่าง “ทำอย่างไรจึงจะว่าง”. กรุงเทพฯ : โพลิน, 2546, หน้า 37-38.

ก็คือ ในการที่ก้องติดัดพยายามครอบครองกุงเนก้องด์หรือพยายาม 'คว้าเอามา' นั้น น่าสังเกตว่า เมื่อก้องติดัดมีโอกาสจะ 'ดึง' กุงเนก้องด์ 'เข้ามาหาตัว' ได้จริงๆ กลับหาเรื่องให้ตนต้องไกลห่างจากเธอไป ราวกับต้องการจะ 'ผลัก' สตรีเพศตรงข้าม 'ให้กระเด็นออกไป' ก็ไม่ปาน

อันที่จริง ในกรณีก้องติดัดนั้น โทสะดูจะรุนแรงกว่าราคะเสียด้วยซ้ำ

เหตุการณ์การพลอดรักของหนุ่มสาวคู่นี้ในตอนต้นเรื่องนั้น เมื่อพิเคราะห์ให้ดีแล้วจะเห็นว่า ผู้ที่เริ่มแสดงความรู้สึกอยาก 'คว้าเอามา' ก่อนนั้นคือกุงเนก้องด์ หาใช่ก้องติดัดไม่

หลังอาหารเย็น เมื่อกุงเนก้องด์และก้องติดัดลุกจากโต๊ะอาหารแล้ว ทั้งสองก็พบกันที่หลังฉากบังตาบานหนึ่ง กุงเนก้องด์ปล่อยผ้าเช็ดหน้าให้หล่นลงพื้น ก้องติดัดหยิบขึ้นมาส่งให้ มือของหล่อนกุ่มมือของเขาไว้อย่างบริสุทธิ์ใจ และด้วยความบริสุทธิ์ใจเช่นกัน (บทที่ 1)

เรียกได้ว่าตั้งแต่ตอนเริ่มต้นความสัมพันธ์นั้นก้องติดัดก็แสดงเสียแล้วว่ามิได้เป็นฝ่ายเริ่มมีราคะจริตก่อน เขาเพียงตอบสนองฝ่ายหญิงเท่านั้น

ก้องติดัดต้องพรากจากกุงเนก้องด์ เหตุนั้นก็เพราะถูกท่านบารอนขับออกจากปราสาท (บทที่ 1) ก้องติดัดกลับมาเจอกุงเนก้องด์ที่บ้านหลังหนึ่ง (บทที่ 7) แต่แทนที่จะได้มีความสุขกับเธอในบ้านหลังนั้น ก้องติดัดกลับลงมือฆ่าขุนนางยิวและประธานศาสนศาล เป็นเหตุให้ต้องพากุงเนก้องด์หนีหัวซุกหัวซุน และต้องพลัดพรากจากเธอไปอีกในที่สุด การแสวงหาหญิงคนรักจำต้องเริ่มต้นใหม่ แต่ในบทที่ 15 ก้องติดัดก็ทำให้ตนต้องห่างไกลจากหญิงสาวมากขึ้นไปอีก เนื่องจากไปใช้กระบี่แทงทะลุร่างน้องชายของกุงเนก้องด์ซึ่งขณะนั้นดำรงตำแหน่งพระแม่ทัพของพวกนิกายเยซุอิต ก้องติดัดเองกล่าวว่าการกระทำเช่นนั้นแทบจะเป็นการปิดโอกาสการได้เจอกับกุงเนก้องด์อีกครั้ง

“ก็ข้ามันได้สังหารบุตรชายของท่านบารอน เมื่อเป็นเช่นนี้ข้าจะยังมีหน้ากลับไปหากุงเนก้องด์คนงามของข้าได้อย่างไรในชีวิตนี้ จะมีประโยชน์

อันใดที่จะอยู่อย่างทุกข์ทรมาณต่อไปอีก ในเมื่อข้าจะต้องอยู่ไกลห่างนาง”
(บทที่ 16)

นั่นคือตัวอย่างหนึ่งที่ชี้ว่าพอก็องคิตต์ใกล้เคียงที่จะได้ตัวกุเนก็องด์แล้ว เขาก็กลับ ‘ผลักออกให้กระเด็นออกไป’ เสียเอง

ก็องคิตต์ได้ทรัพย์สินจำนวนมากติดตัวมาจากอาณาจักรเอลโตราด เขาคิดจะใช้ทรัพย์สินนั้นไถ่ตัวกุเนก็องด์ซึ่งได้กลายเป็นสมบัติของเจ้าเมืองบัวโนส-ไอเรส เพื่อการนี้ก็องคิตต์ได้มอบหมายให้กะกอมโบช่วยเป็นธุระแทน

“นี่แน่ะ เพื่อนรัก ข้าใคร่ขอให้เพื่อนช่วยเหลือสักหน่อย เราทั้งสองต่างก็มีเพชรมูลค่าห้าถึงหกล้านเก็บอยู่ในกระเป๋า เพื่อนเป็นคนคล่องแคล่วกว่าข้า เพื่อนจงไปปรับตัวมาดมัวแซลล์กุเนก็องด์ที่บัวโนส-ไอเรส ถ้าเจ้าเมืองไม่ยินยอมก็จงจ่ายให้เขาหนึ่งล้าน ถ้าเขายังไม่ยอมอีกก็จ่ายอีกหนึ่งล้าน เพื่อนไม่ได้มาประธานศาล เพราะฉะนั้นเพื่อนไม่ใช่ผู้ต้องสงสัย ข้าเองจะลงเรืออีกลำหนึ่งไปรอเพื่อนอยู่ที่เวนิส [...]” (บทที่ 19)

การที่ก็องคิตต์ไม่เดินทางไปไถ่ตัวกุเนก็องด์ด้วยตนเอง แต่มอบให้กะกอมโบทำหน้าที่นั้นพอจะเข้าใจได้อยู่บ้างว่าเขาถูกทางการหมายหัวอยู่ อย่างไรก็ตามหากเปรียบเทียบว่าการไถ่ตัวกุเนก็องด์เป็นการตกลงทำธุรกิจอย่างหนึ่ง การมอบหมายให้คนติดตามที่ก็มีได้รู้จักมักคุ้นกันดีนั้นก็น่าจะเป็นนายหน้าเจรจาความที่มีผลประโยชน์เป็นล้านๆนั้น ก็ต้องนับว่าเป็นการลงทุนที่มีความเสี่ยงต่อความฉิบหายอย่างยิ่ง มาร์แต็งเพื่อนร่วมเดินทางของ ก็องคิตต์คนหนึ่งตั้งข้อสังเกตเรื่องนี้ว่า

“ท่านช่างเป็นคนซื่อเสียจริง ท่านเชื่อโดยง่ายว่าคนรับใช้ลูกครึ่งคนหนึ่ง ซึ่งมีเงินในกระเป๋าห้าถึงหกล้าน จะเดินทางไปตามหานางผู้เป็นที่รักของท่าน ณ สุดขอบโลก แล้วพานางกลับมาส่งให้ท่านที่เวนิส หากเขาพบนาง เขาก็คงจะรับนางเป็นของเขา แม้นเขาหานางไม่พบ เขาก็คงไปหาหญิงอื่นมาเป็นของตน ข้าพเจ้ามีข้อแนะ ท่านจงลี้มกะกอมโบคนรับใช้ และลี้มกุเนก็องด์ผู้เป็นที่รักของท่านเสียเถิด”

ถ้อยคำของมาร์แต็งมีได้เป็นเครื่องปลอบใจก้องติดแต่ประการใด
เลย เขากลับทุกข์ทวีขึ้นอีก (บทที่ 24)

ก้องติดเองก็เสียอะไรไม่ออก เขาโต้แย้งหรือหาเหตุผลดีๆมาไม่ได้ว่า เหตุใดจึงเชื่อใจมอบเงินจำนวนมหาศาลขนาดนั้นแก่กะกอมโบ เท่ากับเขาเองก็ ยอมรับกลายๆว่าการให้กะกอมโบไปไถ่ตัวกุนก้องดั้นนั้น โอกาสที่เงินจะสูญเปล่า และมีไถ่ตัวกุนก้องดั้นกลับคืนมามีสูงมาก จริงอยู่ เราผู้อ่านทราบในภายหลัง ว่า กะกอมโบผู้นี้เป็นคนซื่อสัตย์จริง และมีได้คิดคดทรยศต่อก้องติดแต่อย่าง น้อย แต่ตัวก้องติดเองยอมไม่รู้แน่ว่าการลงทุนของเขาโดยอาศัยตัวแทนอย่าง กะกอมโบนั้นผลจะลงเอยอย่างไร นี่ก็นับเป็นเรื่องน่าแปลกอีกประการหนึ่งที่ชวน ให้สงสัยว่าก้องติดดั้นตั้งใจจะได้กุนก้องดั้นมาครอบครองจริงหรือไม่

ก้องติดนัดแนะกับกะกอมโบว่าเมื่อไถ่ตัวกุนก้องดั้นได้แล้ว ก็ขอให้ไปพบ กันที่เมืองเวนิส นั้นเท่ากับว่าเส้นทางการผจญภัยของก้องติดในการไขว่คว้าตาม หากุนก้องดั้นนั้น ก้องติดได้เดินทางย้อนกลับมาที่ยุโรปอีกครั้ง ในตอนที่เขาลงมือ สั่งหารขุนนางยิวละประธานศาสนศาล เหตุการณ์นั้นเกิดขึ้นที่โปรตุเกส และเขา ต้องหนีหัวซุกหัวซุนไปจนถึงปารากวัยซึ่งเป็นดินแดนในแถบทวีปอเมริกา จากนั้น ก็พลัดหลงเข้าไปในดินแดนชนเผ่าออเรียแยง และอาณาจักรเอลโดราโด และขณะนี้ จากสุรินัมก้องติดจะเดินทางไปปรับตัวกุนก้องดั้นที่เวนิส

ทว่าเมื่อได้เห็นความ ‘พิกล’ ของก้องติดมาจนถึงขั้นนี้แล้ว เราขอมมีสิทธิ ตั้งเป็นข้อสงสัยไว้ล่วงหน้าก่อนว่า ลึกลับแล้วก้องติดดั้นจะอยากไปที่เวนิสหรือไม่ แน่ละ เขาแสดงให้เห็นว่าพร้อมทำทุกวิถีทางเพื่อไปให้ถึงที่เวนิสให้จงได้ เขายอมจ่ายค่าเรืออย่างไม่อั้นแก่เจ้าของเรือเดินสมุทรคนหนึ่ง (บทที่ 19) ยินดี จ่ายค่าเดินทาง ค่าอาหาร และค่าจ้างแก่ผู้ที่ยินดีร่วมเดินทางไปกับเขา (บทที่ 19) ยอมจ่ายเพชรจำนวนสามเม็ดว่าจ้างชาวแคว้นนอร์มันด์คนหนึ่งพาเขาขึ้นเรือเดิน ทะเลไปยังที่หมาย (บทที่ 22)

แต่พอถึงที่เวนิสแล้วจริงๆ ที่ซึ่งเขาจะได้พบกุนก้องดั้นเสียที ก้องติดผู้ ผจญเรื่องร้ายๆมาตลอดตั้งแต่เดินทางออกจากสุรินัม กลับสารภาพว่า (เน้น

บริษัทหนังสือ

ข้อความโดยผู้เขียนบทความ)

“ข้าพเจ้าใช้เวลาเดินทางจากสุรินัมถึงบอร์โดซ์ จากบอร์โดซ์ไปปารีส จากปารีสไปติแอบป์ จากติแอบป์ไปพอร์ตสมัท แล้วเลียบฝั่งประเทศ สเปนและโปรตุเกศ ข้ามทะเลเมดิเตอร์เรเนียน และมาพำนักอยู่เวนิส หลายเดือนแล้ว เหตุไฉนกุงก็องค์ผู้ทรงโฉมยังไม่ถึงอีกเล่า แทนที่จะ ได้พบหล่อน ข้าพเจ้ากลับเจอหญิงใจง่ายและเจ้าอาวาสชาวแคว้น เปริกอร์ต์อีกคนหนึ่ง กุงก็องค์คงจะถึงแก่ชีวิตไปแล้วเป็นแน่ ข้าพเจ้า ได้แต่ตายตามนางไป นิจจาเอ๋ย คงจะเป็นการดีกว่าหากยังพำนักอยู่ใน เอลโดราโดแดนสวรรค์ ข้าพเจ้าไม่บังควรกลับมายังยุโรปที่ถูกสาปนี้เลย [...]” (บทที่ 24)

ทั้งๆที่ในตอนที้องติดต่อกันที่เอลโดราโดนั้น เขาเองที่ตัดสินใจออกจาก อาณาจักรนั้นเพื่อกลับมายังยุโรป เพื่อตามหากุงก็องค์ กุงก็องค์กล่าวกับ กะกอมโบว่า

“จริงๆนะ เพื่อนเอ๋ย ข้าขออย่าอีกครั้งหนึ่งว่า ปราสาทที่ข้าถือกำเนิด มาหามีค่าเทียบเท่าประเทศนี้ไม่ แต่อย่างไรก็ตาม มาดามัวแซลล์กุงก็องค์ ไม่ได้อยู่ที่นี้ เจ้าเองคงจะมีผู้หญิงของเจ้าคอยอยู่ในยุโรป ถ้าเรากลับไปยัง โลกของเรา พร้อมด้วยแกะสิบสองตัวบรรทุกก้อนกรวดของเอลโดราโด เราก็จะร่ำรวยกว่าพระราชาทูพระองค์รวมกัน เราไม่ต้องกลัวประธาน ศาสนศาสตร์อีกต่อไป และเราจะไปรับตัวมาดามัวแซลล์กุงก็องค์กลับคืนมา โดยง่าย” (บทที่ 18)

คำบรรยายในสองวาระที่ขัดแย้งกันเองเช่นนี้ เป็นเครื่องยืนยันอีกครั้งว่า ด้านหนึ่งกุงก็องค์แสดงว่าปรารถนาไขว่คว้ากุงก็องค์มาไว้กับตัว แต่ในอีกด้าน หนึ่ง เมื่อใกล้จะได้กุงก็องค์มาครองจริงๆ ก็กลับมีพฤติกรรมหรือคำพูดที่สื่อว่า อยากรู้จักเธอไปให้พ้นเสีย หรืออย่างน้อยก็กันตัวเองให้ไกลห่างจากเธอเข้าไว้ อย่างที่เขากล่าวว่า “คงจะเป็นการดีกว่าหากยังพำนักอยู่ในเอลโดราโดแดนสวรรค์

ข้าพเจ้าไม่บังควรกลับมายังยุโรปที่ถูกสาปนี้เลย” ทั้งที่ผู้พูดต้องรู้ดีว่าการกลับมายังยุโรปก็คือการได้เจอหญิงคนรัก และการอยู่ที่ เอลโดราโดนั้นหมายถึงการไม่ได้เจอเธออีกต่อไป

พฤติกรรมกันตัวออกห่างจากกุเนก้องด์นี้จะเผยตัวออกมาอีกครั้งในตอนท้ายของหนังสือซึ่งก็องคิตตีได้พบกุเนก้องด์ (ที่เมืองคอนสแตนติโนเปิล ไม่ใช่ที่เวนิส) แล้วก็ได้แต่งงานกับเธอ ตัวบทบรรยายปฏิกิริยาของฝ่ายชายเมื่อพบหน้าหญิงสาวที่เขาตามหามาทั้งเรื่องว่า

เมื่อได้เห็นกุเนก้องด์โฉมงามของเขา นวีคล้ำ ดวงเนตรเหลือกแดง
อรุระแห่งหาย ปรากฏประดับด้วยรอยย่น แขนแดงตกละเก็ด ก็ถึงกับผงะ
ถอยหลังไปสามก้าว จากนั้นก็ก้าวเข้าใกล้อย่างผู้ที่ได้รับการอบรมมาดี
(บทที่ 29)

อาการ ‘ผงะ ถอยหลังไปสามก้าว’ ซึ่งก็องคิตตีทำไปโดยฉับพลันชนิดที่แทบจะเรียกได้ว่าเป็นปฏิกิริยาโดยสัญชาตญาณนั้น เป็นปฏิกิริยาของผู้ที่กำลังหลีกเลี่ยง หลีกหนี และปฏิเสธจะมีสัมพันธ์ด้วยอย่างเห็นได้ชัด เมื่อควบคุมตนได้แล้วก็องคิตตีจึงค่อยเข้าใกล้กุเนก้องด์ แต่ก็ทำไปโดยมารยาทของ ‘ผู้ที่ได้รับการอบรมมาดี’ เท่านั้น ในตอนท้ายนี้ กุเนก้องด์กลายเป็นหญิงอัปลักษณ์ สูญเสียความงามที่มีมาแต่เดิมไปเสียสิ้น แต่ความอัปลักษณ์นั้นไม่น่าจะเป็นเหตุผลเพียงพอให้ก็องคิตตีต้อง ‘ผงะ’²³ เพราะอันที่จริงก็องคิตตีเคยแสดงปฏิกิริยาเช่นนี้มาแล้วครั้งหนึ่ง เมื่อเขากลับมาพบกุเนก้องด์ที่บ้านหลังหนึ่ง (บทที่ 7) เหตุการณ์นั้นเกิดขึ้นหลังจากที่ก็องคิตตีผ่านการถูกทำทารุณกรรมในพิธีบูชาวิญญาณของศาสนา (บทที่ 6) หญิงชราผู้รับใช้กุเนก้องด์ ได้ช่วยเขาไว้ และพาตัวมารักษาที่บ้านพักของนายหญิงของนาง ที่นี่เอง ก็องคิตตีได้กลับมาพบกุเนก้องด์อีกเป็นครั้งแรก หลังจากถูกไล่ออกจากปราสาทของท่านบารอน หญิงชราพานายหญิงของนางซึ่ง

²³ อันที่จริง ตัวบทบรรยายก่อนหน้านี้นี้ว่า *[ก็องคิตตี]โดยสารถือกรเซียงฝิพายนักโทษไป ยังฝั่งทะเลโปรบงติตตีเพื่อตามหากุเนก้องด์ โดยมีใ้ใจว่าหล่อนจะหน้าตาน่าเกลียดหรือไม่* (บทที่ 27 เน้นข้อความโดยผู้เขียนบทความ)

ปริทัศน์หนังสือ

คลุมผ้าปิดหน้าไว้มาหาก็องดิดด์ นางให้ก็องดิดด์เลิกผ้าคลุม และนี่คือปฏิกิริยาของเขา

ชายหนุ่มเดินเข้ามาใกล้ ค่อยๆเลิกผ้าคลุมหน้าขึ้น ช่วงเวลาที่ยิ่งใหญ่!
ความประหลาดใจอันล้นพ้น! ก็องดิดด์คิดไปว่าเขาได้เห็นมาคมัวแซลล์
กุเนก็องด์ แล้วเขาก็เห็นหล่อน หล่อนจริงๆ ก็องดิดด์รู้สึกอ่อนเปลี้ยไป
ทั่วร่าง ไม่มีแม้แต่กำลังที่จะเปล่งเสียง ล้มฟุบลงไปแทบเท้ากุเนก็องด์
(บทที่ 7)

ตอนนั้น กุเนก็องด์ยังคงความงามพร้อมสมบูรณ์ทุกประการ แต่การได้เห็น
หน้าเธอก็ทำให้ก็องดิดด์ ‘รู้สึกอ่อนเปลี้ยไปทั่วร่าง ไม่มีแม้แต่กำลังที่จะเปล่งเสียง
ล้มฟุบลงไปแทบเท้ากุเนก็องด์’ ซึ่งในแง่หนึ่งก็มีต่างจากอาการ ‘ผะ ถอยหลังไป
สามก้าว’ นี้ๆ เนื่องจากการไม่มีกำลังจะเปล่งเสียงนั้นก็เป็นการปฏิเสธจะพูดด้วย
อย่างหนึ่ง และการเป็นลมล้มสลบไปต่อหน้าคนคนหนึ่งนั้น ก็เป็นวิธีหลีกเลี่ยงที่จะ
มีปฏิสัมพันธ์กับคนคนนั้นแบบหนึ่งเช่นกัน แม้จะเป็นเพียงชั่วขณะก็ตาม²⁴

ในบทที่ 30 ซึ่งเป็นบทสุดท้ายของหนังสือ ก็องดิดด์ได้แต่งงานอยู่กับ
กุเนก็องด์ แต่ในบรรทัดแรกสุดของบทสุดท้ายนี้ ผู้เล่าเรื่องผู้รู้แจ้งได้หยั่งลึกลงไป
ในก้นบึ้งของจิตใจของก็องดิดด์ แล้วเผยความในใจนั้นออกมาว่า

ในก้นบึ้งหัวใจของก็องดิดด์นั้นมีความปรารถนาจะวิวาทกับ
กุเนก็องด์อีกแล้ว (บทที่ 30)

ก็องดิดด์ตกลงแต่งงานกับกุเนก็องด์ก็เพียงเพราะ ‘มิกล้าปฏิเสธ’ เท่านั้นเอง
[กุเนก็องด์]จึงหาทวงสัญญาแต่งงานจากก็องดิดด์ด้วยน้ำเสียง
เฉียบขาดจนก็องดิดด์ผู้มีจิตใจดีมิกล้าปฏิเสธ (บทที่ 29)

²⁴ Roland Barthes ได้ศึกษาบทละครของ Racine โดยอาศัยแนวคิดจิตวิเคราะห์ และพบว่าตัวละครบางตัวก็ใช้วิธี ‘เป็นลม’ ต่อหน้าคนคนหนึ่ง เพื่อเลี่ยงการติดต่อกับคนคนนั้น เพราะเป็นการปฏิเสธจะพูดด้วยอย่างหนึ่ง (ดู Roland Barthes. Sur Racine. Paris : Seuil, 1963, p.21.) นั่นก็แสดงให้เห็นว่าการ ‘เป็นลม’ นั้นอาจเป็นพฤติกรรมที่มี ‘เจตนา’ อย่างหนึ่งได้

ในบทที่ 1 ซึ่งทั้งคู่เริ่มมีปฏิสัมพันธ์กันนั้น กุเนก้องด์ก็เป็นฝ่ายปล่อยผ้าเช็ดหน้าลงพื้นให้ก้องติดด์เก็บ ซึ่งถือเป็นการ ‘เริ่ม’ ก่อน ก้องติดด์นั้นเพียงแต่สนองสิ่งที่ฝ่ายหญิงเสนอ ในบทสุดท้ายนี้ก็เช่นกัน การแต่งงานมิได้เกิดจากฝ่ายชายเป็นผู้ขอ เขาเพียงรับอย่างเสียมิได้เพราะฝ่ายหญิงนั้น ‘รุก’ ด้วยน้ำเสียงเยียบขาด ก็เท่านั้น

ข้อสรุป

ก้องติดด์เป็นตัวละครที่มีแนวโน้มทำให้ตนเป็นผู้ถูกระทำ และตกอยู่ใต้อาณัติชายที่มีอำนาจเหนือกว่า และแม้จะมีผู้ชายที่มีรสนิยมในการร่วมเพศทางทวารหนัก แต่กันก็เป็นอวัยวะสำคัญที่มีส่วนกำหนดพฤติกรรมมุ่งถูกระทำของเขา ซึ่งอาจแสดงออกในเชิงสัญลักษณ์ผ่านพฤติกรรมการใช้เงิน นอกจากนี้ ในความสัมพันธ์กับเพศตรงข้าม ก้องติดด์มีรักกับหญิงสาวก็จริง แต่ก็แสดงชัดว่ามีปัญหาบางประการในแง่ของความพยายามหลบเลี่ยงมิให้ความสัมพันธ์กับเพศตรงข้ามนั้นเกิดขึ้นได้จริงๆ

ประเด็นทั้งสามที่ได้เสนอในบทความนี้คงพอจะช่วยยืนยันสมมติฐานที่ได้ตั้งไว้แต่ต้นว่าก้องติดด์มีแนวโน้มรักร่วมเพศแบบแฝงเร้น

จะเห็นได้ว่าการวิเคราะห์พฤติกรรมตัวละครใดตัวละครหนึ่งนั้น เมื่อได้ลงมือกระทำจริงแล้ว กลับต้องพิจารณาองค์ประกอบอื่นๆร่วมไปด้วยในเวลาเดียวกัน ในบทความนี้ การศึกษาตัวละครก้องติดด์โดยอาศัยทฤษฎีจิตวิเคราะห์เป็นเครื่องมือสำคัญ ส่งผลให้ผู้ศึกษาได้เข้าใจความหมายของเหตุการณ์อื่นๆ ไปด้วย เช่น เคารห์กรรมของหญิงชรา ฉากลึงวิ้งไล่กัดกันผู้หญิง เหตุการณ์ในเอลโดราโด ฯลฯ จึงกล่าวได้ว่าการศึกษาที่มุ่งตีความพฤติกรรมรักร่วมเพศแฝงเร้นของก้องติดด์ที่ตั้งได้เสนอในบทความนี้ นอกจากจะช่วยให้เรารู้จักตัวละครเอกของเรื่องเพิ่มขึ้นในอีกมิติหนึ่งแล้ว ยังช่วยให้เราอธิบายองค์ประกอบต่างๆในหนังสือ ที่ดูเผินๆอาจไม่เกี่ยวข้องกัน ได้อย่างเป็นเหตุเป็นผล สอดรับกันตลอดทั้งเรื่อง

รายการอ้างอิง

- ปณิธิ หุ่นแสวง. “ปราสาทของบาร์อนธุนแดร์-เตน-ทรองคีนใน *ก๊องดิดด์* ของวอลแตร์”.
วารสารอักษรศาสตร์. ปีที่ 29 ฉบับที่ 1 มกราคม-มิถุนายน 2543.
- พุทธทาส. *จิตว่าง “ทำอย่างไรจึงจะว่าง”*. กรุงเทพฯ : ไพลิน, 2546.
- วอลแตร์. *ก๊องดิดด์*. วัลยา วิวัฒน์ศร (ผู้แปล). กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ผีเสื้อ, 2538.
- Barthes, Roland. *Sur Racine*. Paris : Seuil, 1963.
- Brenner, Charles. *An Elementary Textbook of Psycho-analysis*. New York : A Doubleday Anchor Book, 1955.
- Cusset, François. *Queer critics, La littérature française déshabillée par ses homo-lecteurs*. Paris : P.U.F., 2002.
- Freud, Sigmund. *Abrégé de psychanalyse*. Paris : P.U.F., 1949.
- Freud, Sigmund. *Essais de psychanalyse*. Paris : Editions Payot & Rivages, 2001.
- Freud, Sigmund. *Introduction à la psychanalyse*. Paris : Payot, 1969.
- Freud, Sigmund. *Névrose, psychose et perversion*. Paris : P.U.F., 1973.
- Godberg, Herb and E. Lewis, Robert. *Money Madness, The Psychology of Saving, Spending, Loving, and Hating Money*. LA : Wellness Institute Inc., 1978.
- Rycroft, Charles. *A Critical Dictionary of Psychoanalysis*. Second edition. London : Penguin Books, 1995.
- Storr, Anthony. *Freud, A very short introduction*. Newyork : Oxford University Press Inc., 2001.
- Voltaire. *Candide, Texte integral présenté par Paul Vernière*. Paris : Didier, 1972.